

Written by БАДЮКОВ ЮРІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ (м.Харків)
Thursday, 06 December 2018 17:42

1. Потерпілий від злочину, як правило, не вважається науковцями та працівниками правоохоронних органів особливо складною кримінально-правовою й кримінологічною теоретичною та правозастосовною проблемою. Разом з цим, у багатьох випадках лише виявлення ознак потерпілого дозволяє сформулювати уявлення про наявність певного безпосереднього об'єкта, на який посягає певний злочин, та розмежувати окремі злочини або визначити вид (групу) правопорушень. Так, наприклад, наявність «спеціального» потерпілого – працівника правоохоронного органу – дозволяє кваліфікувати вчинене (при наявності інших необхідних ознак) за спеціальною нормою про відповідальність за посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України) й відмежувати його таким чином від «простого» («загальнокримінального») умисного вбивства (ст. 115 КК України). 2. Виявлення ознак потерпілого у військових злочинах, яким є й посягання, передбачене ст. 434 КК України, має велике практичне значення для застосування вказаної норми, адже саме від потерпілого залежить віднесення вчиненого проти особи (групи осіб) посягання або до злочинів, відповідальність за вчинення яких охоплюється лише національним законодавством або до правопорушень, які перебувають у подвійній (національній та міжнародній) юрисдикції, або навіть до посягань, які перебувають у юрисдикції органів міжнародної кримінальної юстиції (і кваліфікуються за нормами) міжнародного права. Зазначене обумовлює актуальність визначення потерпілого від поганого поводження з військовополоненими (ст. 434 КК України).

У загальному вченні про злочин потерпілий відноситься до факультативних ознак об'єкта злочину. Разом з цим вказується, що потерпілий (у його кримінально-правовому значенні) – це соціальний суб'єкт (фізична або юридична особа, держава, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, злочином заподіюється шкода або створюється загроза останньої [1, с. 60]. Потерпілим від злочину визнають також факультативну ознаку об'єкта злочину, що характеризує людину, з приводу якої вчиняється злочин та (або) якій, відповідно до кримінально-правової норми, злочином завдається істотна шкода (чи створюється загроза її заподіяння)[2, с. 116]. На основі наведених понять потерпілого можна окреслити його ознаки у складі злочинного поганого поводження з військовополоненими (ст. 434 КК). Як у назві статті, так і у її диспозиції мова йде про «військовополонених». Але має місце і конкретизація одного з видів потерпілого: хворі та поранені військовополонені, що потребують лікування і піклування про них.

Кримінально-правова доктрина оперує поняттями «полон», «війна», «збройний конфлікт» дуже обережно, спираючись на досвід міжнародного права в частині тлумачення цих термінів. При цьому у міжнародному праві термін «війна» практично не застосовується. У Женевських конвенціях 1949 р. вжито терміни «міжнародний збройний конфлікт» та «неміжнародний збройний конфлікт». Під першим терміном розуміють збройне зіткнення між суб'єктами міжнародного права, наприклад, державами або державою (метрополією) та національно-визвольним рухом. «Неміжнародний збройний конфлікт» означає зіткнення із застосуванням зброї між організованими антиурядовими групами та збройними силами уряду в межах певної держави [3, с. 184]. Окремим нормативно-правовим актом міжнародного характеру, який визначає поняття військовополонених, є Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (1949 р.), де у ст. 4 зазначено, що військовополоненими, у розумінні цієї Конвенції, є

Written by БАДЮКОВ ЮРІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ (м.Харків)
Thursday, 06 December 2018 17:42

особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких шести категорій: 1) особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано (за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам: а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; с) вони носять зброю відкрито; d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни); 3) члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує; 4) особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку; 5) членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права; 6) жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни [4].

Доповнення, що стосуються статусу та визначення поняття військовополонених міститься і у ст. 44 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 р., де вказано, що військовополонений – комбатант, що потрапляє під владу супротивної сторони[5]. Термін «комбатант» визначено у попередній статті: «Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що знаходиться в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу, про який йдеться в статті 33 Третьої конвенції), є комбатантами, тобто вони мають право приймати безпосередню участь у військових діях» (п. 2 ст. 43) [5].

Зважаючи на визначеність у міжнародних правових актах (Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 р. та додаткові протоколи до неї) групи осіб, яка охоплюється поняттям «військовополонені», слід вказати, що ними є особи, що приймали (приймають) безпосередню участь у військових діях та входять до складу збройних сил супротивної сторони, що знаходиться в конфлікті, та інші прирівняні до них особи. Основними ознаками військовополонених є приналежність до протилежної сторони конфлікту або до таких загонів, які чинять опір силам загарбника та участь (у тому числі безпосередньо не пов'язана з бойовими діями) у військових діях. Втім, проблематика потерпілого у військових злочинів не вичерпується визначенням його ознак і потребує проведення додаткових наукових досліджень.

Список використаних джерел: 1. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві. Харків: Право, 2006. 208 с.

2.

Музика А.А. Про загальне поняття предмета злочину.

Вісник Асоціації кримінального права України

. 2014. №1 (2). С. 103—118.

3. Тимченко Л.Д. Міжнародне право. Київ: Університет «Україна», 2007. 224 с.

4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: Конвенція ООН від

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОТЕРПІЛОГО У СКЛАДІ ПОГАН

Written by БАДЮКОВ ЮРІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ (м.Харків)

Thursday, 06 December 2018 17:42

12.08.1949 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153/print1459194719931410

5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що
стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів: Протокол I від 08.06.1977 р.

URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_199/print1443618828840539 {jcomments on}